

WSTĘP

Zadaniem, jakie mi powierzono, było przygotowanie tomu upamiętniającego przypadające w 2022 r. 100-lecie powstania Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku. Wobec tego tematyka tomu obejmuje przede wszystkim różne towarzystwa naukowe działające w Gdańsku w przeszłości i obecnie. Dodatkowo autorzy sięgnęli też do tematyki odnoszącej się do towarzystw działających na Pomorzu i Kujawach oraz do biografii gdańskich uczonych oraz osób związanych z działalnością społecznikowską z Wolnym Miastem Gdańskiem.

Tom otwiera tekst prezesa Gdańskiego Towarzystwa Naukowego Jerzego Błażewskiego zatytułowany *100-lecie powstania Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku oraz tradycji Gdańskiego Towarzystwa Naukowego i Gdańskiego Towarzystwa Przyjaciół Sztuki. 300-lecie historii towarzystw naukowych w Gdańsku*. Autor nakreślił historię towarzystw naukowych działających w Gdańsku w czasach I Rzeczypospolitej. Następnie zarysował okoliczności powołania Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki w Gdańsku i omówił kierunki jego działalności. Wskazał też na początki Gdańskiego Towarzystwa Naukowego i scharakteryzował najważniejsze nurty aktywności tej organizacji.

Maciej Bakun podjął temat działalności Towarzystwa Przyrodniczego w Gdańsku w XIX i pierwszej połowie XX w. Autor skoncentrował się na kilku wybranych zagadnieniach dotyczących m.in. Nathanaela Matthaëusa Wolfa, początków, działalności i siedziby Towarzystwa, jego statutu. Omówił także przemiany w Towarzystwie Przyrodniczym, do jakich doszło w drugiej połowie XIX w. i pierwszej połowie XX w.

Z kolei Magdalena Mielnik zajęła się dziejami Towarzystwa Przyjaciół Sztuki w Gdańsku od powstania w 1835 r. do zakończenia działalności w 1945 r. Przedmiotem jej zainteresowania stały się m.in. duże wystawy dzieł sztuki powstające z inspiracji i organizowane przez Towarzystwo Przyjaciół Sztuki. Autorka zwróciła także uwagę na aktywność Towarzystwa w zakresie popularyzacji sztuki.

Artykuł Leszka Molendowskiego został poświęcony postaci Michała Szucy (1896–1940), działacza młodokaszubskiego, nauczyciela, społecznika, ekonomisty i bankowca, związanego z Wolnym Miastem Gdańskiem. Autor z zachowaniem typowej dla biografii chronologii ukazał dom rodzinny i edukację tytułowego bohatera. Następnie przedstawił zaangażowanie Michała Szucy w ruch młodokaszubski, jego udział w I wojnie światowej, osiedlenie i działalność w Wolnym Mieście Gdańsku.

Maciej Kijowski podjął z kolei problem przejmowania przez polskie władze państwowe od 1945 r. kosztów pogrzebów osób zasłużonych. Autor skoncentrował się na dwóch przypadkach pogrzebów współtwórców Politechniki Gdańskiej: Maksymiliana Tytusa Hubera i Stanisława Turskiego. Obaj profesorowie pracowali na Politechnice Gdańskiej w latach 1945–1949, a następnie wyjechali z Gdańska, ich pogrzeby miały miejsce w Krakowie w 1950 r. (pochowano wówczas Maksymiliana Tytusa Hubera) oraz w Warszawie w 1986 r. (pożegnano Stanisława Turskiego).

Natomiast Agnieszka Bzymek odniosła się do zagadnienia kryzysu naukowego wobec koncepcji *resilience* w działalności Gdańskiego Towarzystwa Naukowego. Autorka wyjaśniła, że „*resilience* oznacza pewnego rodzaju sprawne funkcjonowanie w trudnych okresach życiowych, posiadanie umiejętności odpowiednich do wieku i realizację zadań rozwojowych mimo obecności przeciwności losu”. Tak określone zjawisko odniosła do różnych zmian historycznych, które dotknęły najpierw Towarzystwo Nauki i Sztuki, a następnie (od 1956 r. do lat 70. XX w.) Gdańskie Towarzystwo Naukowe.

Zbigniew Landowski zajął się działalnością trójmiejskich orientalistów, charakteryzując Koło Polskiego Towarzystwa Orientalistycznego w Gdańsku w latach 1967–1971. Autor omówił skład Koła, a także wskazał na najważniejsze formy aktywności organizacji.

Kamil Zeidler i Joanna Kamień przedstawili działalność Centrum Studiów Azji Wschodniej Uniwersytetu Gdańskiego (2007–2021). Omówiona została historia powstania Centrum oraz jego struktura. Autorzy wskazali na najważniejsze osiągnięcia w zakresie działalności naukowej i organizacyjnej CSAW UG. Podjęli też wątek działalności wydawniczej Centrum.

Dział *Refleksje, wspomnienia, rozmowy* otwiera tekst Andrzeja Januszajtisa *Daniel Gabriel Fahrenheit, uczonej i nauczyciel*. Autor powrócił do tematu podjętego kilkanaście lat wcześniej w monografii *Mr. Fahrenheit, dżentelmen z Gdańska*. Postać naukowca z przełomu XVII i XVIII w. nabiera nowego wymiaru i warto ją przypomnieć w obliczu inicjatywy trzech uczelni: Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego, Politechniki Gdańskiej i Uniwersytetu Gdańskiego. W 2020 r. rektorzy wymienionych szkół wyższych powołali Związek Uczelni, za patrona obierając właśnie Daniela Gabriela Fahrenheita.

Z kolei Józef Szudy odniósł się do różnych towarzystw naukowych działających na terenie Pomorza i Kujaw oraz życiorysów wybranych uczonych. Autor podjął wątki, takie jak: postać Daniela Gralatha, Towarzystwo Przyrodnicze, Fundacja księcia Jabłonowskiego w Gdańsku, Naturforschende Gesellschaft. Zajął się także organizacjami i towarzystwami naukowymi działającymi na Kujawach.

Zbigniew Cywiński zgłosił w swym tekście refleksje dotyczące nowego wydania dzieł literackich Brunona Zwarra (*Gedanken zur Neuauflage der Schriftwerke von Brunon Zwarra*). Autor stwierdził, iż „rozważania te podjęto z okazji jubileuszu stulecia Gdańskiego Towarzystwa Naukowego” – GTN (Societas Scientiarum Gedanensis) w duchu filozofii edukacyjno-społecznych pojęć, jak: „pamięć i miejsce” oraz „wspólny pokój”.

Kolejne trzy artykuły odnoszą się do charakterystyki działających obecnie towarzystw, zajmujących się popularyzacją historii Gdańska. Ewa Barylewska-Szymańska omówiła działalność Towarzystwa „Dom Uphagena”, Krystyna Ejsmont scharakteryzowała Stowarzyszenie Biskupia Górka a Dominika Ikonnikow – Akademię Gdańską.

W zakończeniu tej części umieszczono zapis dyskusji przeprowadzonej w ramach sesji naukowej z 17 czerwca 2021 r. pt. *Krzyżak, Danziger, dziadek z Wehrmachtu i inne pomorskie widma. Czego nas uczy powracająca przeszłość?* oraz tekst wykładu inauguracyjnego z roku akademickiego 2021/2022 ogłoszonego na Wydziale Filologicznym UG przez profesor Miłosławę Borzyszkowską-Szewczyk o związkach Güntera Grassa z Gdańskiem.

Tom zamyka lista członków Gdańskiego Towarzystwa Naukowego, którzy odeszli w 2021 roku, oraz wspomnienia o profesorach: Andrzeju Ceynowie, Bogusławie Cyglerze, Lucynie Falkowskiej, Jerzym Limonie, Lechu Mokrzejckim, Henryku Samsonowiczu.

*

Na zakończenie chciałabym wyrazić serdeczne podziękowania wszystkim recenzentom, którzy podjęli się oceny tekstów do druku. Słowa podziękowania kieruję też po adresem prof. dr hab. Marii Mendel, redaktor naczelnej „Rocznika Gdańskiego”, oraz prof. dr. hab. Jerzego Błażejowskiego, prezesa GTN. Dziękuję również sekretarz „Rocznika Gdańskiego” dr Agnieszce Pawłowskiej-Kubik oraz wszystkim Autorkom i Autorom. W związku zaś z wyjątkową okazją upamiętnienia powstania Towarzystwa Przyjaciół Nauki i Sztuki przekazuję najlepsze życzenia pod adresem kontynuującego jego działalność Gdańskiego Towarzystwa Naukowego.

prof. dr hab. Beata Możejko
Uniwersytet Gdański
ORCID 0000-0002-0085-8686